Hanuliak, Milan

Stredoveké hospodárske objekty z výskumu v Chľabe

Archaeologia historica. 1982, vol. 7, iss. [1], pp. 103-112

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/139391
Access Date: 30. 11. 2024
Version: 20240904

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

Stredoveké hospodárske objekty z výskumu v Chľabe

MILAN HANULIAK

Pri sledovaní hospodárskych vzťahov na stredovekých usadlostiach možno postrehnúť tesné spojenie stavieb s pracovnou oblasťou reprezentovanou poliami, lúkami, vinicami a lesmi (Frolec 1976, s. 49). Na príklade šiestich objektov odkrytých v Chľabe sa pokúsime poukázať na rôznu mieru vzájomných vzťahov obytných a hospodárskych priestorov vyčlenených z tohto rámca. Všetky objekty sú súčasťou menšieho sídliskového celku z 10.—16. stor. so sakrálnou stavbou a skupinou 17 hrobov (Hanuliak—Zábojník 1981).

Na prvý pohľad sú objekty totožné svojou dispozíciou, ktorú možno rozčleniť na zahĺbenú centrálnu časť a šikmo sa zvažujúci vstupný priestor. Pri podrobnejšom sledovaní badať však celý rad odlišností. Rozmery obdĺžnikových centrálnych častí sa pohybujú v rozmedzí 325 × 330 až 640 × 450 cm. Rohy bývajú s rôznou intenzitou zaoblené. Steny vždy zvislo klesajú k rovnému dnu, ktoré sa pravidelne nachádza v hĺbke 160 cm. Pri objektoch 48, 49 sa k tejto časti v pozdĺžnej osi pripája plytšie zahĺbený polkruhovitý výklenok (obr. 1, 2). V objekte 69 bol takýto výklenok zrejme neskôr značne deštruovaný prírodnými činiteľmi a ľudskou činnosťou (obr. 7). Jeho pôvodná funkcia bola nesporne totožná s výklenkami zo spomínaných dvoch objektov. Na dnách centrálnych častí sa nachádzajú jamy po koloch nosnej konštrukcie. Ich priemery, zapustenie do úrovne dna a usporiadanie je odlišné. V objekte 48 boli koly najmohutnejšie. Nachádzali sa v rohoch a strede každej strany. Ich priemer bol 44—46 cm a zapustenie 70—91 cm (obr. 1). V objekte 49 bolo šesť kolov sústredených do 30 cm širokého a 12 cm hlbokého žľabu pozdĺž východnej steny. Náznaky obdobného riešenia boli aj na protiľahlej strane. Tu sa však žľab nezachoval tak markantne (obr. 2). V objekte 59 boli kolové jamy iba v rohoch (obr. 4), v objekte 61 v rohoch a strede pozdĺžnych stien. V tomto jedinom prípade boli koly zapustené do stien objektu v celej svojej výške (obr. 5, 6). V objekte 69 boli oprotistojace koly v strede každej steny, v rohoch a medzi týmito kolmi (obr. 7). V objekte 83 bolo rozmiestnenie kolov rovnaké a pravidelne sa tu striedali hlboko s plytko zapustenými kolmi (obr. 9).

Šikmo klesajúce vstupné časti sa v piatich prípadoch napájali na centrálnu časť v pozdĺžnej osi. Iba v objekte 49 zvierali tieto dva priestory uhol 105°. Pozvoľný 24—32° sklon bol v troch objektoch porušený niekoľkými priečnymi nerovnosťami. Sú pozostatkom do hliny vytesaných schodíkov (obr. 2, 5, 8, 9). V objekte 49, 69 a 83 sa vo vstupnej časti pozdĺž zvislých stien zistili 10—35 cm široké žľaby s rôznym počtom tenších kolov (obr. 2, 8, 9).

Objekty charakterovo príbuzné chľabianskym neboli na Slovensku dosiaľ preskúmané. Najbližšie analógie k nim sú zo zaniknutých stredovekých dedín Mstěnice (Nekuda 1972, s. 12—45), Pfaffenschlag (Nekuda 1975) na Morave a Sárvaly, Csút a Nagyvászony-Csepely (Parádi 1979, s. 65—66) v Zadunajsku.

Obr. 1. Chľaba, okr. Nové Zámky. Plán objektu 46. (Kreslil M. Hanuliak).

Tu sa stretávame aj s prvými dokladmi ich úzkej spätosti s hospodárskou sférou stredovekých usadlostí vo funkcii komôr, pivníc a sýpok. Všetky objekty zo známych lokalít sú si príbuzné v základných ukazateľoch. Tri spomínané objekty z Chľaby sa od ostatných líšia plytšími polkruhovitými výklenkami umiestnenými v pozdĺžnej osi. Slúžili zrejme ako odkladací priestor pre menšie predmety a zásoby, ktoré by mohli byť inak vo vlhkom prostredí na dne zahĺbeného priestoru znehodnotené.

Popri objektoch vybudovaných na úrovni terénu sa v hojnejšom počte vyskytujú prípady, kedy boli ich spodné časti 80—100cm zahĺbené do terénu. V Sárvaly bola úroveň dna spodných podlaží v hĺbke 100—180 cm. Maximálne zahĺbený objekt 5 z tejto lokality, spolu s objektom z Nagyvászony-Csepely a objektami z Chľaby, sa popri jednotnej hĺbke spodného podlažia v rozmedzí 160—180 cm, od ostatných líšia drevenou nosnou konštrukciou. Použitie konštrukcie zo sústavy drevených kolov úzko súviselo so stavebnou podobou nadzemných priestorov a podľa výskumom zistenej absencii kameňa sa predpokladá ich vybudovanie z hliny. Priamym dokladom toho môže byť hrubá ílovitá vrstva vo výplni objektu 5 zo Sárvaly. Objekt 49 z Chľaby mal v spodnej časti 70 cm mocný zásyp kompaktnej hliny. Pri hrúbke 40 cm by stačila táto

Obr. 2. Chľaba, okr. Nové Zámky. Plán objektu 49. (Kreslil M. Hanuliak).

kubatúra na vybudovanie obvodových stien nadzemnej časti do výšky 170 cm. Použitie hliny ako stavebného materiálu je ďalším kritériom, ktorým sa tieto objekty odlišujú od ostatných, vybudvaných čiastočne alebo v úplnosti z kameňa.

Objekty odkryté v Chľabe sa navzájom líšia charakterom kolovej konštrukcie. V objekte 48, 61 a 83 bola táto konštrukcia hlavným nosným prvkom podlahy horného podlažia. Určitý význam mohla mať aj pre nadzemné časti objektu. Rovnakého typu je kolová konštrukcia v objekte 5 zo Sárvaly (Parádi 1979, obr. 7). Menší priemer a hĺbka kolových jám v objekte 49 z Chľaby sú dokladom toho, že tu kolová konštrukcia nebola nosným prvkom. Táto funkcia sa preniesla na vodorovne umiestnené trámy, osadené vo výklenkoch po obvode hornej obrysovej línie stien. Sústava kolov, sústredených do žlabov, poskytovala najskôr oporu systému obloženia stien, slúžiaceho na dokonalejšie odizolovanie interiéru zahĺbeného priestoru. Štyri koly umiestnené v rohoch objektu 59 mohli sotva plniť inú funkciu ako podopierať trámový strop. Malý priemer a zapustenie kolov v objekte 69 svedčí tiež pre rovnakú funkciu.

Kolová konštrukcia v šikmo klesajúcej vstupnej časti objektu 49, 69 a 83 z Chľaby mala za úlohu chrániť tento priestor pred nežiadúcimi poveternost-

Obr. 3. Chľaba, okr. Nové Zámky. Objekt 59 z východu. (Foto M. Hanuliak).

Obr. 4. Chľaba, okr. Nové Zámky. Objekt 59. Detailný záber centrálnej časti. (Foto M. Hanuliak).

Obr. 5. Chľaba, okr. Nové Zámky. Objtek 61 ze severu. (Foto M. Hanuliak).

Obr. 6. Chľaba, okr. Nové Zámky. Objekt 61 z juhu. (Foto M. Hanuliak).

nými vplyvmi. Rozmiestnenie kolov v objekte 49 dokladá prekrytie priestoru strechou, opierajúcou sa o štyri hrubšie, hlboko zapustené koly. Priestor medzi nimi, vyplnený tenšími kolmi, bol zrejme vypletený prútim (obr. 2). Obdobné konštrukcie s rovnakou funkciou treba predpokladať pri viacerých objektoch z ostatných lokalít. Ich pozostatkom sú navysoké múriky vybudované z kameňa pozdĺž jednej alebo oboch stien vstupnej časti (Škabrada 1978, s. 364).

Pravidelne sa vyskytujúca dvojica kolov po stranách spodného vyústenia vstupnej časti do centrálnej časti dáva možnosť uvažovať o ich spojení s dvermi, ktoré by uzatvárali tento priestor (obr. 1, 2, 4, 5, 8, 9). V objekte 83 tvoril spojnicu týchto dvoch kolov žľab, vyplnený tehlami, tvoriaci lôžko pre osadenie prahu dverí (obr. 9). Žľab, spájajúci po stranách stojace koly z objektu 61, mal rovnakú funkciu. Nachádzal sa však na úrovni terénu v západnej časti vstupného priestoru (obr. 6). Je dokladom toho, že tento objekt mal vstupnú

Obr. 7. Chľaba, okr. Nové Zámky. Objekt 69 z juhu. (Foto M. Hanuliak).

Obr. 8. Chľaba, okr. Nové Zámky. Objekt 69. Detailný záber vstupnej časti zo severu. (Foto M. Hanuliak).

Obr. 9. Chľaba, okr. Nové Zámky. Objekt 83 zo severozápadu. (Foto M. Hanuliak).

Obr. 10. Chľaba, okr. Nové Zámky. Vinne pivnice vyhĺbené do spražovej terasy v obci. (Foto M. Hanuliak).

časť, na rozdiel od iných, uzavretú už v hornej partii. Vstupná časť bola takisto netypicky prístupná nie v smere svojej pozdĺžnej osi, ale z boku.

Najbližšie analógie ku stavebnej podobe objektov odkrytých v Chľabe a k spôsobu využívania jednotlivých častí, nájdeme v národopisnom materiáli. V oblasti podunajského hlineného a kamenného domu bývali nadzemné múry objektov — komôr vybudované z hlinených váľkov i tehál (obr. 11—14). Strecha zo slamy, či rákosia prekrývala murivo stien (obr. 11—14). Druh použitého stavebného materiálu a poloha komôr sa riadili protipožiarnymi zásadami. Z týchto dôvodov sa nezriedka nachádzali v blízkosti potokov. Rovnaké bolo umiestnenie objektov v Chľabe. Od koryta Dunaja boli vzdialené cca 30—40 m. Interiér objektov sa trámovým stropom delil na dve podlažia. Nad horným podlažím sa nachádzala povala takisto oddelená trámovým stropom. O podobnom vertikálnom členení možno uvažovať aj pri objektoch z Chľaby. Okrem

Obr. 11. Sebedražie. Komora z nepálených tehál. (Podľa V. Mencia).

Obr. 12. Cigeľ. Murovaná komora. (Podľa V. Mencia).

idícií z rozloženie a miery zapustenia kolových konštrukcií, priamych dokladov o stavebnej podobe nadzemných priestorov, však niet. Jeden nepriamy doklad by pochádzal z objektu 49. V severnejšom z dvoch plytko zahĺbených jazykovitých výbežkov z úrovne terénu bolo najskôr postavené rebríkovité schodište sprístupňujúce povalu horného podlažia podobne ako to máme možnosť vidieť na objekte Z Pačejova (obr. 2, 14). Druhý výbežok mohol sprístupňovať dolné podlažie. Dvojice a trojice tenších kolov v mierne zahĺbenej časti objektu 69

Obr. 13. Martovce. Komora s hlinenými stenami ako súčasť obytného domu. (Podľa V. Mencla).

Obr. 14. Pačejov. Komora s rebríkovitým schodišťom do horného podlažia. (Podľa V. Mencla).

mohli byť pozostatkom opornej konštrukcie schodišťa do horného podlažia (obr. 8). Horné podlažia slúžili na skladovanie vymláteného obilia. Okná boli preto konštruované tak, aby sa zamedzilo prenikanie nadmerného slnečného tepla a zo zrážkovej činnosti vyplývajúcej vlhkosti (obr. 11, 12). Krátkodobo tu mohli spávať i mladí manželia pokiaľ nemali deti. Spodné podlažia slúžili

ako komory k úschove cennejšieho hospodárskeho náradia, akým boli lisy na tvaroh, šechtáre, motyky, kosáky, sudy na kapustu a k uloženiu zimnej zeleniny prikrytej slamou (Kšír 1958, s. 260; Mencl 1980, s. 41—52).

Objekty s kolovou konštrukciou, kam patria i objekty z Chľaby, stáli vždy samostatne. Výnimkou je iba objekt 59, ktorý je súčasťou trojpriestorového domu, nachádzajúceho sa v tesnej blízkosti sakrálnej stavby z 1. polovice 16. stor. Je umiestnený na severnom okraji telesa domu, rovnako ako tomu bolo v Martovciach (obr. 13). V Sárvaly sa komora nášho typu nachádzala v strede nádvoria najhonosnejšieho domu v dedine, označeného pre blízkosť sakrálnej stavby a zloženia zvyškov potravy, za príbytok kňaza alebo zemepána (Holl 1979, s. 51). Obdobné okolnosti, pri objekte 59, naznačuje aj situácia v Chľabe. Ostatné objekty odkryté v Chľabe sotva možno dať do súvisu s niektorým z dosiaľ odkrytých objektov. Z relatívnej samostatnosti i polohy objektov s kolovou konštrukciou k ostatným objektom, v rámci stredovekej usadlosti, vyplýva ich osobitné postavenie a zrejme i odlišná funkcia od objektov vybudovaných z kameňa, ktoré boli užšie spojené s obytnou stavbou.

N. Parádi (1979, s. 66) predpokladá, že zámerne budované široké, šikmo klesajúce vstupné časti, umožňovali uskladňovať v zahĺbených podlažiach objektov rozmernejšie predmety akými sú napríklad sudy s vínom. Prepálené červené fľaky na dnách objektov spája s vykurovaním týchto priestorov v zimnom období na ochranu vína pred zamrznutím. Na základe znalostí praktík spojených s dorábaním a skladovaním vína nemožno tieto názory bezvýhradne prijať. Vykurovanie spodných podlaží s dreveným stropom vyžadovalo opatrné narábanie s otvoreným ohňom vo vykurovadlách prenosného typu. Teplo z vykurovadiel sa mohlo využívať skôr na podporu kvasného procesu vína v chladnejšom období. V Chľabe sa prepálené fľaky našli na dne objektov 49 a 83. Sústreďovali sa v priestore vzdialenom od vstupnej časti, kde sa predpokladá uloženie zásob. Obdobne sú prepálené fľaky rozložené vo vnútri troch objektov v Sárvaly (Parádi 1979, obr. 3—5). Väčší počet prepálených fľakov z jedného objektu svedčí o viacerých prípadoch opakovaného krátkodobého vyhrievania týchto priestorov. Sotva však možno v prípade chľabianskych objektov uvažovať o vykurovaní — v zemi zahĺbených priestorov z dôvodov ich prechodného využitia na bývanie (Nekuda 1975, s. 87).

Vo výplni chľabianskych objektov sa nenašiel materiál poskytujúci možnosti k úvahám o funkcii jednotlivých častí. Súbor keramických fragmentov a železných predmetov je dokladom iba ich neskoršieho využívania ako odpadových jám po zániku pôvodnej funkcie. O prvotnom využívaní objektov na uskladňovanie poľnohospodárskych nástrojov a produktov však nemožno pochybovať, najmä ak tu má poľnohospodárska výroba spolu s vinohradníctvom dlhodobú tradíciu (Súpis pamiatok 1967, s. 476; Vlastivedný slovník 1977, s. 123). Podľa ústnej tradície sa tu hrozno pestovalo nielen na južných svahoch Kováčovských kopcov ako v súčasnosti, ale i v priľahlej časti údolnej roviny, na okraji ktorej sa nachádza odkrývaná lokalita. Využívanie spodných podlaží na uskladňovanie vína neodporuje dosiaľ získaným predstavám. Neskoršie doklady k takto využívaným prístreškom nájdeme v národopisnom materiáli vo vinohradníckych oblastiach. V tzv. vinárskych domkoch sa lisovalo hrozno, dorábalo víno, skladovali zásoby ovocia, zeleniny a zabíjačkových výrobkov. Na povalu sa ukladalo seno pre dobytok (Kondert 1980, s. 101—102). Ďalší vývoj objektov nášho typu bol na odkrývanej lokalite ukončený zmenou charakteru osídlenia začiatkom druhej štvrtiny 16. stor. Súvisel so započatím stavebných prác na sakrálnom objekte. Po tomto zlome bol vybudovaný iba jediný objekt 59, ktorý bol v určitom smere charakterovo odlišný. Novoprišlí

obyvatelia, ktorí kolonizovali tieto oblasti po odchode Turkov začali budovať pivnice iného typu zahlbované do svahu sprašovej terasy (obr. 10).

Datovanie objektov z Chľaby a určenie dĺžky ich používania je obtiažné. Nálezový inventár, pochádzajúci z ich výplne má platnosť iba pomocného chronologického kritéria, pretože pochádza až z obdobia po zániku ich prvotnej funkcie. Kovové predmety ako romboidná a rázsochovitá strelka, podkovy, päťuholníková pracka z postrojového remeňa, ostrohy s prehnutými ramienkami a hviezdicovitým bodcom, visiace zámky, kosáky a nožíky sú zo 14. až 16. stor. (Nekuda 1975, s. 138—153). Keramický materiál možno takisto iba rámcovo datovať do rovnakého obdobia. V hojnejšom počte sa v ňom vyskytujú fragmenty svetložltej až bielej farby, ktoré spájajú lokalitu s výskytom tzv. bielej keramiky, typickej v povodí Ipľa (Hoššo 1971, s. 61—69). Zpomedzi bežných tvarov si pozornosť zasluhujú fragmenty tenkostenných pohárikovitých nádobiek na jemne profilovaných nôžkach. V nálezovom komplexe bielej keramiky je dosiaľ výnimočná miniatúrna nádobka v tvare krčiažka so zeleno glazovaným povrchom. Fragmenty z okrajov kotlíkových a misovitých nádob sú zriedkavejšie. Častejšie sa vyskytujú fragmenty kuželovitých pokrievok, džbánkov a menších hrncovitých nádob, patriace do súboru tzv. sivej keramiky (Nekuda—Reichertová 1968, s. 127—136).

Po zohľadnení všetkých chronologických kritérií možno všetky objekty z Chľaby, okrem objektu 59, zaradiť dobou trvania do 2. polovice 14.—15. stor. Objekt 59 na základe predpokladaného vzťahu obytného domu, ktorého bol súčasťou, a sakrálnej stavby datujeme do 2. štvrtiny 16. stor.

Použitá literatúra

Frolec, V.: Pokus o etnografickou interpretaci archeologických výzkumů středověké zemědělské usedlosti. Archaeologia Historica 1, Brno 1976, s. 49—52.

Hanuliak, M.—Zábojník, J.: Najnovšie výsledky výskumu v Chľabe. Archaeologia Historica 6, Brno 1981, v tlači.

Holl, I.: Die mittelalterlichen Wohnhauser von Sárvaly. Archeologiai Értesitö 106, 1979, s. 50—51.

Hoššo, J.: Biela keramika na Slovensku podľa doterajšieho stavu bádania. Zborník FFUK, Musaica XXII, Bratislava 1971, s. 61—70.

Kondert, J.: Vinařské domky a sklepy v Sebechlebech. Slovenský národopis 28, 1980, s. 100—109.

Kšír, J.: Lidové stavitelství na Hané. Československá etnografie VI, 1958, s. 237—269.

Mencl, V.: Lidová architektura v Československu. Praha 1980.

Nekuda, V.—Reichertová, K.: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno 1968.

Nekuda, V.: Středověká ves Mstěnice. Vlastivědný věstník Moravský XXVI, 1972, s. 12—45.

Nekuda, V.: Pfaffenschlag. Zaniklá středověká ves u Slavonic. Brno 1975.

Parádi, N.: Die Keller und Öffen der mittelalterlichen Ortschaft Sárvaly. Archeologiai Értesitö 106, 1979, s. 65—66.

Povincová, E.: Priestorová skladba poľnohospodárstva. In: Slovensko — ľud 1., Bratislava 1974, s. 101—148.

Súpis pamiatok na Slovensku 1, Bratislava 1967.

Škabrada, J.: Sýpky v Pfaffenschlagu ve světle struktury vesnického domu jihočeské oblasti. Archaeologia Historica 3, Brno 1980, s. 355—364.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Bratislava 1977.

Zusammenfassung

Mittelalterliche Wirtschaftsobjekte aus der Forschung in Chľaba

In einer kleineren Siedlungseinheit aus dem 10.—16. Jahrhundert in Chľaba wurden unter anderem 6 Wirtschaftsobjekte freigelegt (Abb. 1—9), deren identische Grundrißdisposition man in einen vertieften Mittelteil und einen schräg abfallenden Eintrittsteil zergliedern kann. Die rund 160 cm vertieften Mittelteile sind verschieden geformt und besitzen Ausmaße von 325 × 330 bis 640 × 450 cm. In drei Objekten schließt sich an diesen Teil ein seichterer halbkreisförmiger Ausläufer an, der zur Lagerung von kleineren Gegenständen und Vorräten diente (Abb. 1, 2, 7). Am Boden der Mittelteile fand man Pfahlgruben der Tragkonstruktion. Ihren Durchmessern, der Anordnung, Art und Tiefe des Einrammens im Erdboden nach zu schließen, läßt sich eine Funktion im vertieften und im oberirdischen Objektteil in Erwägung ziehen. Die schräg abfallenden Eintrittsräume waren in 4 Objekten von Stufen unterbrochen, die in den Lehm gehauen wurden (Abb. 2, 5, 8, 9). In 3 Objekten waren den senkrechten Wänden entlang schmale Rinnen mit einem System schwächerer Pfähle festzustellen, die diesen Raum vor unwillkommenen Witterungseinflüssen schützten.

Ähnliche Objekte wurden in der Slowakei bisher noch nicht untersucht. Analogien findet man in Mstěnice und Pfaffenschlag aus Mähren, in Sárvaly, Csút und Nagyvászony-Csepely im Transdanubien wo man sie im Rahmen mittelalterlicher Anwesen als Kammern, Keller oder Speicher interpretiert. Nie nächsten Analogien in Bau- und Verwendungsart findet man im ethnographischen Material (Abb. 11—14). Die betreffenden Objekte waren aus Tonzylindern oder Ziegeln errichtet, und ihre Lage richtete sich nach Sicherheits- und Brandschutzerwägungen. Das Interieur zerfiel in einen vertieften Raum, wo man wertvolleres Wirtschaftsgerät und Wintergemüse aufbewahrte, das Obergeschoß diente der Lagerung des ausgedroschenen Getreides, vorübergehend auch als Unterkunft. Auf dem Boden lagerte man Viehfutter. Analogien aus Sárvaly lassen die Möglichkeit offen, daß man in den Kellerräumen Wein aufbewahrte. Die Untersuchungsergebnisse und Weinbautraditionen in Chľaba sollten dieser Annahme nicht widersprechen. Die Datierung der besprochenen Objekte ist schwierig. Das aus ihrer Ausfüllung nach dem Erlöschen der primären Funktion stammende Inventar (Metallgegenstände und Keramik) läßt sich nicht genauer datieren als in die zweite Hälfte des 14. bis in das 15. Jahrhundert. Das Objekt 59 (Abb. 3) datieren wir im Blick auf die vorausgesetzte Beziehung des Wohnhauses, dessen Bestandteil es war, zum Sakralbau in das zweite Viertel des 16. Jahrhunderts.

Texte zu den Abbildungen:

Abb. 1. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Plan des Objekts 48.
Abb. 2. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Plan des Objekts 49.
Abb. 3. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Objekt 59 von Osten.
Abb. 4. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Objekt 59. Aufnahme des Mittelteils.
Abb. 5. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Objekt 61 von Norden.
Abb. 6. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Objekt 61 von Süden.
Abb. 7. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Objekt 69 von Süden.
Abb. 8. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Objekt 69. Aufnahme des Eintrittsteils von Norden.
Abb. 9. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Objekt 83 von Nordwesten.
Abb. 10. Chľaba, Bez. Nové Zámky — Weinkeller in Lößterrassen der Gemeinde.
Abb. 11. Sebedražie. Kammer aus ungebrannten Ziegeln.
Abb. 12. Cígeľ. Gemauerte Kammer.
Abb. 13. Martovce. Kammer mit Lehmwänden als Bestandteil des Wohnhauses.
Abb. 14. Pačejov. Kammer mit Stufenleiter in das Obergeschoß.

Abb. 1—10 von M. Hanuliak, Abb. 11—14 nach V. Mencl.